

KERESZTÉNY MAGVETŐ

LXXIII. ÉVF. 1941. NOVEMBER—DECEMBER 6. FÜZET.

1941. november 16.

— Püspöki beiktató ünnepen tartott beszéd. —

Alapige: „Ezeket írjuk Néktek, hogy a ti örömetek teljes legyen. Ez azért az üzenet, melyet hallottunk Ötöle és Néktek hirdettünk: hogy az Isten vilá-gosság és Őbenne nincsen semmi sötétség“.

János I. 4—5.

Nagyérdemű Gyülekezet!

Kedves Atyámfiai az Urban!

Isten ígéjének alázatos írődeákja, az apostol, az Újtesta-mentomban három versen is tanubizonyoságot tesz tanítványi hűségéről, amellyel az ő Ura és Mestere iránt viseltetik.

Lássuk ezeket rendre nagy vonásokban!

János apostol a negyedik evangéliumban, példának okáért, szellemtörténeti régiók világába helyezi az Új Élet hősét, az Úr Jézus Krisztust, akinek nyomdokain haladni nem csupán kötelesség, hanem egyuttal boldogság és tisztesség, erkölcsi emelkedettség és benső megnyugvás. Az, akinek ő „a kebelén pihent“ az utolsó vacsora magasztos perceiben, számára is a Világ világossága: az Ő beszédei — lélek és élet. S bár egyes tudósok a könyvet magát egy későbbi század terméke gyanánt fogadják, az alapeszme már kezdetben is megvolt; mert a jó Pásztor alakja az ős akolban otthonos, a szőlőtőke pedig már abban a bizalmas, kedves környezetben, a tanítványok lelkében kezdé kihajtani termő ágait az emberek javára és Isten dicső-ségére.

Éppen így el tudom képzelni az apostolt Pathmoszi magá-nyában is, ahol késő vénségében, mint a nagy Idők egyetlen élő tanuja, prófétai ihlet által indítva, symbolikus hasonlatokban, jelképes számokban és a múlt eseményeire célzó jövendölések-ben rajzolja meg Krisztus egyházának szomorú sorsát, a sok

szenvedést, a nehéz küzdelmeket, a martiromságot és az elmaradhatatlan végső diadalt... Hétpecsétetes könyvéből csak úgy árad felénk az igaz világosság olthatatlan fénye, mely a hívő lelkét földi vándorútján biztosan vezérli s az idő teljességében *új eget* és *új földet* tár az áhitat örömkönnyeitől csillogó szemei elé.

Mind a kettő — a maga fenkölt szempontjaival — annak a lelki országnak céljait szolgálja, amelynek Isten kegyelméből mi is tagjai vagyunk. S hogy szociális szempontból még jobban, még közelebről megismerhessük Istent, a világ Urát, az Ő iránta és az Ő földi gyermekei iránt tartozó kötelességeinket, az apostol megírja a Gyülekezetekhez intézett közönséges leveleit, figyelmeztetve bennünket, hogy Istenben való hitünk nem csupán örök emberi rendeltetésünkben gyökeredzik, hanem a körülöttünk példás renddel forgó világmindenségben is. Ezt ugyan atomjaira szétszedhetjük s újból összerakva, a szemléltetés szabályai szerint meg is magyarázhatjuk; de még mindig akad olyan bonyolult téma, ami titokzatos mélységek fölé állít bennünket, s amit csak Isten nagy nevével kapcsolatban tudunk rendszerbe foglalni és megoldani.

Ezért hát — a Hit szemeivel nézve — az apostol a felolvasott szent ígékben örömteljes üzenet gyanánt így szól mihozzánk: „*Az Isten világosság és Őbenne nincsen semmi sötétség*“... Mi pedig, mint ennek a haladó kornak a gyermekei, hálások vagyunk ezért a kijelentésért. Annak is örvendünk, hogy a jelekből ítélve talán már nincs messze az az idő, amidőn az újkor nemzedéke — a Tudás szemeivel nézve is — ugyanezt a ragyogó elvet teszi magáévá, hogy végre-valahára Isten, a mi Istenünk, az örökkévaló mennyei Atya, legyen — mindenekben minden!...

I.

A HIT SZEMEIVEL NÉZVE.

... Elhangzott a szó a Teremtésnek hajnalán: „*Legyen világosság!*“ — És lőn világosság... Isten a világosságban maga magát ajánlotta föl a világnak drága ajándék gyanánt. S azóta is, az évszázadok és évezredek folyamán, naponta megújul ez a teremtő szózat s a nagy természettel együtt minden és mindenki örül a világosságnak, amely feltárja előttünk Isten áldott szép

világát, ahol kinek-kinek ki van jelölve a maga munkaköre, amelyben Istentől nyert talentumait kifejtheti és gyümölcsöz-tetheti a köz hasznára és a saját lelkének gyönyörűségére.

Lelkiismeretünkben minduntalan halljuk az ébresztő szó-zatot: „Munkálkodjatok, míg nappal van; mert eljő az éjszaka, amikor senki se munkálkodhatik“... És mi nagy örömmel vesz-szük ezt a buzdítást. És ugyancsak hallja és megéri, hallja és követi, mintegy nemes ösztön sugallatára, az egész dicső Ter-mészet, a Teremtőnek ez a műhelye, ahol minden percnyi pon-tossággal működik s egy nagy egyetemes cél felé tör hatalmas lendülettel, amit minékünk is mindenképpen elő kell segítenünk.

Szolgálatában állunk a külső világosságnak s e mellett annak a belső világosságnak is, amelyet Isten maga támaszt a mi emberi kebelünkben. A vonzás törvényénél fogva mi is Öhöz-zá fogantozunk, az Ő utasításait követjük, amiket testi alkatunkban s a lelki élet törvényeiben állandóan kijelent az Ő földi gyermekei számára.

S van-e valaki közülünk, aki ne örülne ennek az atyai gon-doskodásnak? Van-e, aki ne vállalná szívesen a vele járó köte-lezettséget?

Hitünk fejedelme, a nagy Tanítómester, az ő tanítványait azzal tüntette ki, hogy őket a világ világosságának nevezte s megbízta őket, hogy az evangéliumnak áldásait vigyék el min-denekhez, akikkel az élet útain találkoznak... Hadd tündököl-jön az, mint élő kijelentés vigasztaló és gyógyító sugára, sze-mük tekintetében, szavuk nyíltságában és őszinteségében s abban a szeretetteljes bánásmódban, amire Ő minden egyes esetben példát adott. Nincs okunk kételkedni abban, hogy az új világ kibocsátott követői, a tanítványok ennek a küldetésnek meg is feleltek s „világosságához illendő öltözetben“ járva, elvetették a sötétségnek cselekedeteit.

Jézus maga magáról is azt mondja: „Én vagyok a Életnek ama világossága... Amíg veletek vagyok, járjatok a világos-ságban; mert aki sötétben jár, nem tudja hová megyen...“ Ő tehát joggal elvárhatja, hogy a nevét viselő Anyaszentegy-ház templomaiban és iskoláiban, társadalmi intézményeiben és szervezetében, hitvallásában és karitatív megmozdulásaiban is ezt az elvet, a világosság teremtő és éltető, újjászülő és csoda-tevő lelkét vigye diadalra.

Unitárius egyházunk az utóbbi négyszáz esztendő leforgása alatt mindig magáévá tette ezt a nemes törekvést, amely meg-egyezett hitbeli meggyőződésével, tisztult erkölcsi felfogásával és az emberiség iránt táplált kötelességérzet mellett, magyar fajunknak lángoló szeretetével.

Nem külön érdem ugyan, de azért szívesen hangoztatjuk — s ezt senki dicsekedésnek ne vegye —, hogy Híveinknek ki-próbált serege 100 százalékgig *székely-magyar*. S mióta *Dávid* Ferenc fáklyafénye mellett megismertük az isteni kegyelem áldott világosságát, készek voltunk, készen vagyunk és leszünk érette minden áldozatra.

Boldogok vagyunk, hogy az egyetemes testvéri közösségben ennek a sokat szenvedett, ennek a sokszor félreismert egyháznak lehetünk a tagjai hazánk határai között, s ezeken túl a távoli világrészek és szigetek lakóival együtt vallhatjuk és együtt hirdethetjük:

*„Hiszek-vallok én egy Istent,
Ki magától való és szent,
Kinek neve Atyaisten,
Hasonló több hozzá nincsen.“*

Ez a hitvallás minden tekintetben összhangban áll a XX. század uralkodó eszméivel. Úgy, hogy mindaz, amit Istenről az Ő teremő bölcsességével kapcsolatban mondhatunk, olyan népies theologia, amit még a legegyszerűbb ember is megért. Ám a teremő Isten dicsőségét nem korlátozhatja a mi véges értelmünk és okoskodásunk: Ő a mécsvilágban is az az élető elem, ami a hajók útját kísérő világító tornyok sugárcékéjében, az imádság erejében, a hitvallás szentségében és a krisztusi szeretet szolgálatában... Itt és amott... Főnt és alant... Közel s távolban — mindig csak fény, világosság, derű... Sohasem homály! Sohasem kétség!... Elmondhatjuk tehát méltán az apostollal: „Az Isten világosság és Őbenne semmi sötétség nincsen!“

Ezért teljes az én örömem, és valóban teljes a mi örömmünk ezen a szent napon, amidőn újólag Isten országának szolgálá-tába állva, ünnepélyesen is, hivatalosan is, és szívem szerint is vállalom a réam ruházott gyönyörű missziót, kijelentve, hogy Isten lelkének lángját sem magamban, sem unitárius egyhá-zunkban, sem a magyar nemzeti társadalomban megoltatni nem engedem: ahhoz mindörökre hű maradok.

II.

A TUDÁS SZEMEIVEL NÉZVE.

Elhangzott a szó a Teremtésnek hajnalán: „*Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra!*“ ... És megjelent az ember a föld színén, mint Isten gyermeke, mint a teremtés koronája. Azóta, hosszú évszázadok és évezredek folyamán a lelkeség vonzó ereje — folyton-folyvást tisztulva és nemesedve — mind közelebb és közelebb vitte az embert az ő Teremtőjéhez, az örökkévaló Egy Igaz Istenhez, akinek szellemi ábrázatát magunkon hordozni, azt minden körülmények között híven megőrizni szent kötelességünk.

Visszatekintve a letűnt korokra, visszatekintve akár csak a saját életünkre is, megállapíthatjuk és meg kell állapítanunk, hogy a különbség az isteni és emberi célkitűzések között az ember ismereteinek bővülésével lényegesebb változást nem szenvedett. Hogyha itt-ott időnkint mutatkozott is valamelyes bántó hangzavar, annak inkább csak emberi gyarló természetünk lehetett az oka s mihelyt a jobb belátás felülkerekedett, megszűnt a disharmonia, s beleolvadt minden, de minden a világegyetem örök zengésébe... Ennek folytán lett a tapogatózó hitből — diadalmas *vallás*, az ismeretből — *tudomány*, a képzeletből — *művészet*, s a legmagasabb isteni tulajdonságból, a szeretetből — *szolgálat*.

Míndezekben ott van, ott kell, hogy legyen — mint Isten lényének alkotó eleme — a világosság, amely valamennyire reá nyomja a maga isteni bélyegét. Ennek nyomán azután a közös szent cél érdekében folytatott munka mindig meghozta és ma is meghozza a maga mesterműveit: Vallomásokat és Konfessiókat, „Hiszekegvet“ és „Imitatio Christi“-t, Institutiókat és Alkotmányokat, Újvilágok fölfedezését, s a forrongó lelki életnek mindmegannyi értékes emlékét, ami nélkül a világ kétségkívül szegényebb lenne. Így azonban a fejlődés állandó, a tisztulási folyamat rendszeres, a felvilágosodás — mondhatni — rohamléptekkel halad előre: csak Jézus maga figyelmeztet a végtelenség horizontján: „Még sok mondanivalóm volna Tinectek, de most el nem hordozhatjátok!“

Az Ó magatartása az evangélium régi és modern keretei között ugyanaz: Jézus Krisztus tegnap és ma, és mindörökké ugyanaz marad.

Ezért szeretjük mi a világosságot s féltve óvjuk és melengetjük annak áldó sugarait a csendes házi tűzhely mellett is a saját kebelünkben; de a Mester példája szerint a fórumra is bátran kiállunk, ha arról van szó, hogy nyíltan megvalljuk a mi hitünket, észnek és szívnek egyöntetű vallását, s a meggyőzés erejével védjük azt a külső támadás, vagy belső bomlás veszélyei ellen.

Kedves Testvéreim! — A mai viszonyok között, nem tudom, hogy mireánk nézve melyik a nagyobb, melyik a fontosabb: — a Hit bizonyossága?, — a Tudás hatalma? — a Művészet gyönyörűsége? — vagy a szeretet szolgálata? — De egyet tudok s ez az, hogy külön-külön és együttesen is jótékony hatást nem igen gyakorolhatnak, örökkévaló értéket nem termelhetnek ki magukból Isten lelkének alkotó és éltető eleme, a világosság nélkül... „A mi Istenünk világosság és Őbenne nincsen semmi sötétség.“

Ennek folytán, a mi hitünknek és tudásunknak, mint szintén a mi művészetünknek és keresztényi szeretetünknek, pozitívnak, életelevennek, meggyőzőnek, s a szürke hétköznapok gondjai fölé emelkedve, irányítónak és dinamikusnak kell lennie, hogy a modern életben uralkodó zürzavarból örök harmóniát teremtsen *itt benn*, a titokzatos emberi kebel mélyén s *ott künn*, a nagyvilágban, amelynek még ma is „Isten kertjének“ kellene lennie!

Igy, csakis így dicsőíthetjük méltóképpen és igazán a mi Istenünket; mert Ő tőlünk a szép szavak s a megalázkodásra hajló lelkület mellett még vár valamit, várja a megváltó szolgálatot, amelyben mindenki boldog lehet és kifejtheti erőinek legjavát... Szeretet áldozatja, szeretet szolgálata volt a mi Mesterünknek élete is... Az Ő szellemében és az Ő zászlaja aláft csatlakozzék Unitárius Egyházunk az egyetemes keresztény tábor modern munkájához, amelyben a *közösség lelke* az indító, a fékező és fentartó erő... Így, Testvéreim! Imigyen fényljék a mi világosságunk derengő mécsvilágban, hajók útját kísérő világító torony sugárkévéjében, az imádság erejében, a hitvallás szentségében és a krisztusi szeretet önzetlen szolgálatában!

Erre fogjunk kezet ebben az ünnepélyes pillanatban! S hiszem — tudom: az Isten megsegít. Amen.

Józan Miklós.

A hit eredete.*)

A következő előadásban csak népszerű modorban tárgyalom a feltett kérdést és egyáltalán távol van tőlem, hogy a teológiai tudományokba akarnék beleszólni. A teológia nagy tudomány és ahhoz avatatlan kezekkel nyúlni nem lehet. De ennek a tételnek a fordítottja is áll; nevezetesen, mi egyszerű tagjai az egyházunknak, laikusan mégis foglalkozunk a hit kérdéseivel, hiszen az egyház is elvárja ezt tőlünk; és mivel nem rendelkezünk szakszerű teológiai ismeretekkel, ez a mi foglalkozásunk csakis laikus lehet. Tehát mint laikus beszélek laikusokhoz. Ez azonban semmi nevetségeset nem rejt magában, csupán csak annyit, hogy az én egyéni gondolataimat egy kissé rendszerezve mondom el egy néhány kérdésről. A kölcsönhatás hallgatóság és előadó között éppen amiatt, hogy a gondolatbeli és szakismeretbeli különbség közöttünk nem nagy, éppen emiatt igen kedvező lehet. Azután van még egy más ok is, ami ezt a kedvező hatást elősegíti, és ez a következő. Mi, egyszerű polgáremlerek, ki vagyunk téve az élet minden hatásainak, tehát a legkülönbözőbb tudományok hatásainak is és természetesen, hogy a hitről alkotott gondolatainkban és képeinkben is ezek a sokféle hatások érvényesülnek. Ebből tehát következik, hogy egyfelől hiányozván a mélyebb teológiai tudomány megállapításainak ismerete, másfelől kitéve sok idegen behatásnak — amely behatásoktól a hivatásos teológus a saját szakjának páncélja által védve van — kialakul bennünk egy laikus kép, amely kép bár lehet zavaros és hibás, de mégis mi ebben élünk és ha ez a kép ellentmondásokat tartalmaz, az képes megzavarni lelkünk harmóniáját.

Hogy én a hit eredetéről beszélek, az esetleg furcsának tűnhetik fel egyesek előtt, de nemrégiben olvastam, hogy tar-

*) Szerző előadta a Dávid Ferenc egyesület 1941. október 20-án tartott előadó ülésén.